

ник', 'Булгаков', 'МАРІЛІНА КВС', 'СМАРТ ПОПУЛЯРА КВС', 'СМАРТ ГЛАДІА-ТА КВС', 'ФД Бункер', 'ФД Дроп' мали врожайність вищу за 70 т/га. У таких сортів як 'БТС 1965', 'ХОРНЕТ', 'ТОРЕАДОР', 'РУСЛАНА КВС', 'Мазепа', 'Винник', 'МАРІЛІНА КВС' у зоні Полісся врожайність не перевищувала 65 т/га, але як в зоні Лісостепу так і в зоні Полісся цукристість була на рівні 18 % і вище. Сорти 'ЯМПОЛ', 'Чорів', 'Барський' з урожайністю 58-62 т/га мали цукристість 18 % і вище. Усі сорти стійкі до цвітушності, церкоспорозу та мають низький бал ураженості коренієм.

Слід виділити сорти буряка цукрового, що за морфологічними ознаками найбільш придатні для механізованого збирання 'СМАРТ АЛЬВАРІА КВС', 'Охтирський', 'Верхня', 'Черешневий', 'Барський', 'Мелодія', 'ФД Дроп', а саме з формою коренеплоду наближеною до овальної та ступенем заглиблення в ґрунт від $\frac{1}{2}$ до $\frac{3}{4}$, що зменшує енергозатрати під час викопування коренеплодів з ґрунту та зменшує винос родючого шару ґрунту.

Впровадження у виробництво конкурентоздатних сортів і гібридів сільськогосподарських культур залишається одним із найактуальніших напрямів підвищення базового потенціалу галузі рослинництва.

УДК 635:631.1:339.13

Таганцова М.М., Свиначук О.В.

Український інститут експертизи сортів рослин, Україна

e-mail: tagancova@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОРТОВИХ РОСЛИННИХ РЕСУРСІВ КУКУРУДЗИ ЦУКРОВОЇ *ZEA MAYS L. SSP. SACCHARATA STURT.*

Кукурудза – харчова і кормова – культура великих можливостей. В останні роки все більшого поширення набуває підвид – кукурудза цукрова *Zea mays L. ssp. saccharata* Sturt. Завдяки унікальним смаковим якостям і вмісту в зерні великої кількості поживних речовин, які легко засвоюються організмом, зерно широко застосовують для харчування. Цукрова кукурудза за вмістом вітамінів, сухих речовин, вуглеводів, жирів і калорійності зерна, перевищує квасолю, горох овочевий, цвітну капусту та ін. Високі смакові якості кукурудзи цукрової зумовлені підвищеним вмістом цукрів у її зерні. Державна науково-технічна експертиза – заключний етап селекційного процесу, на якому кращі селекційні форми – сорти, гібриди, лінії, популяції отримують офіційне визнання та поширення сорту на території України для задоволення потреб споживачів.

Щороку заявниками подаються документи заявки на нові сорти кукурудзи цукрової з метою набуття права на сорт рослин в Україні. Так, польові та лабораторні дослідження з визначення відмінності, однорідності та стабільності у 2018 році проходило 25 сортів-кандидатів,

з яких лише 5 сортів української селекції. Дослідження з визначення відмінності, однорідності та стабільності проводили відповідно до Методики проведення експертизи сортів кукурудзи звичайної (*Zea mays* L.) на ВОС. Польові досліди розміщували в науковій сівозміні у 2 пунктах дослідження. Проведено морфологічний опис якісних і кількісних ознак рослин кукурудзи цукрової. Аналіз якісних ознак проводили методом візуальної оцінки, а кількісних – методом вимірювання та підрахунків із занесенням дат у варіаційний ряд для пошуку граничних меж мінімуму і максимуму. Для оцінки однорідності визначений популяційний стандарт – 3 %, за рівня ймовірності – 95 %. У вибірці з 40 рослин допускається три нетипові.

За результатами польових та лабораторних досліджень Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в 2019 році поповнився 5 новими високопродуктивними гібридами: 'ІМІТАТОР', 'СВ1446СД', 'РАКЕЛЬ', 'ДРАЙВЕР', 'ЕЛЕМЕНТ'. Починаючи з 2017 року, для набуття державної реєстрації на гібрид, заявниками також подаються документи заявки на батьківські компоненти кукурудзи цукрової. Переважно це є самозапильні лінії. На даний час польові та лабораторні дослідження на відмінність, однорідність та стабільність проходять 19 сортів-кандидатів, які представлено сортами вітчизняної селекції.

Станом на 25.04.2019 р. до Реєстру сортів рослин України включено 87 сортів кукурудзи цукрової. Щодо розподілу сортів за приналежністю до оригінаторів, то 28 з них – української селекції, 59 – іноземної, що відповідно становить 32 та 68 %.

Аналізуючи основних заявників гібридів кукурудзи цукрової, можна відмітити такі установи: Державна установа Інститут зернових культур НААНУ, Нагорняк Михайло Миколайович, Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААНУ, ТОВ «Всеукраїнський науковий інститут селекції (ВНІС)», з представників іноземних компаній можна виділити компанії: ХМ.КЛОЗ, ІНК, Ларк Сідс Інтернаціонал, Мей Агро Тохумсулук Санаї ве Тісарет А.С., Монсанто Веджітбл ІП Менеджмент Б. В., Поп Врієнд Сідз Б.В., Сингента Сідз Б. В., Харріс Моран Сід Компані.

Національні сортові ресурси кукурудзи цукрової представлено не лише сортами, які є в Реєстрі сортів рослин України, а і колекцією загальновідомих сортів, які працюють на ринку та вирішують продовольчу безпеку держави.